

СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ

Стаття присвячена порівнянню сутності та структурної організації кредитного механізму та механізму кредитування. Структура механізму кредитування та кредитного механізму представлена на рівні важелів. Виявлено специфічні властивості зазначених механізмів.

Ключові слова: КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ, МЕХАНІЗМ КРЕДИТУВАННЯ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

The article is devoted to comparison of essence and structural organization of credit mechanism and mechanism of crediting. The structure of mechanism of crediting and credit mechanism is presented at the level of levers. Found out specific properties of the noted mechanisms.

Keywords: CREDIT MECHANISM, MECHANISM of CREDITING, NORMATIVELY LEGAL PROVIDING, INFORMATIVE PROVIDING, FINANCIAL PROVIDING, ORGANIZATIONALLY ECONOMIC PROVIDING

Постановка проблеми. Кредитування як метод фінансового забезпечення досить широко представлено в економічному житті суспільства. Як широко поширене явище кредитування здійснюється певним організованим чином, є регламентованим, тобто можна зазначити існування певного кредитного механізму. Легкість залучення кредитних ресурсів, безпечність їх надання та використання є основною передумовою інтенсифікації використання тимчасово вільних фінансових ресурсів для фінансування розширеного відтворення. Саме кредитний механізм є основним чинником, що обумовлює легкість використання кредитних ресурсів. Однак кредитний механізм, трансформуючись на макрорівні у механізм кредитування, набуває нових рис та нової структурної організації. Виникає певна невідповідність між кредитним механізмом та механізмом кредитування, що призводить до зменшення їх дієвості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як явище кредит реалізується за допомогою кредитного механізму, однак саме розуміння кредитного механізму має певні протиріччя як у визначенні сутності, так і у трактовці його складових. Крім того, в науковій літературі зустрічається поняття механізму кредитування, яке окремі науковці вважають синонімічним поняттям кредитного механізму. З

приводу сутності кредитного механізму, еволюції поняття, структурної організації можна відзначити праці В. М. Алексійчука [1], А. С. Гальчинського [5], В. В. Глущенко [6], І. С. Гуцала [9], З. М. Криховецької [17], С. В. Мочерного [13], Л. О. Примостки [24], О. Б. Шулевської [29], Я. І. Чайковського [27], В. А. Челнокова [28] ін. В свою чергу, сутність механізму кредитування висвітлювали О. Є. Гудзь [8], О. О. Непочатенко [21] тощо. Достатньо широко представлено характеристику окремих елементів кредитного механізму у працях А. О. Єпіфанова [23], М. Я. Дем'яненко [11, 10, 12], В. Д. Лагутіна [18], О. Л. Малахової [19], В. В. Коваленко [15], О. В. Хмеленко [26], О. О. Мартюшева [20] тощо. Однак, виходячи з дуалістичності поняття кредиту є необхідним уточнення розуміння як поняття кредитного механізму, так і поняття механізму кредитування та відповідний розгляд їх структурної організації.

Мета дослідження. Метою дослідження є сформулювати принципи відмінності між поняттями кредитного механізму та механізму кредитування у взаємозв'язку з дуальною сутністю поняття кредиту, охарактеризувати структурну організацію механізму кредитування та кредитного механізму. Об'єктом дослідження є загальні закономірності прояву кредиту як економічної категорії та як фінансової послуги. Основним методичним підґрунтям є методи абстрагування, формалізації, аналізу та синтезу, що дали змогу удосконалити теоретико-методологічне підґрунтя функціонування механізму кредитування за рахунок уточнення його сутності, визначення його структурної організації на основі встановлення взаємозв'язку з поняттям кредиту як фінансової послуги та виявлення властивостей механізму кредитування.

Основні результати дослідження. Починаючи з 2000 року кредитному механізму науковці стали приділяти значно більше уваги, але багато питань залишаються невирішеними або потребують уточнення. І. Г. Гуцал в своїх дослідженнях розглядає кредитний механізм як систему дій та організаційно-економічних прийомів, інструментів впливу, за допомогою яких реалізується роль кредиту в суспільному відтворенні, тобто вводиться в дію процес кредитування і регулювання його здійснюється відповідно до дії економічних законів [9, с. 9].

За С. Мочерним кредитний механізм – це сукупність принципів, організаційних форм, законодавчих норм, методів і правил, спрямованих на управління кредитом. Науковець також виділяє таку категорію як механізм кредитування – система, що визначає послідовність і порядок надання різноманітних видів кредитів та їх зміну щодо нових умов [13, с. 93]. В. М. Алексійчук визначає кредитний механізм як сукупність засад, організаційних форм, методів і правил, спрямованих на забезпечення функціонування кредитних відносин. Науковець виділяє форми кредитного механізму – адміністративно-командну та розвинено-ринкову [1, с. 120]. На думку В. М. Алексійчука, «якщо «кредитний механізм» визначає загальні правила здійснення кредитних відносин, незалежно від форм їх існування, то на відміну від нього «механізм кредитування» характеризує набір правил використання конкретних організаційних форм позичкових відносин або їх груп. «Механізм кредитування» виступає як форма реалізації «кредитного механізму» для певних форм кредитних відносин. Його будова визначається кожним банком залежно від економічних умов і кредитної політики, наявної ситуації, кваліфікації і професіоналізму банківських працівників, а також з урахуванням вимог НБУ [1, с. 134]. З. М. Криховецька в своїй праці трактує кредитний механізм як сукупність організаційно-економічних методів, форм, прийомів управління наявними ресурсами, за допомогою яких реалізуються функції та роль кредиту, напрями кредитної політики, яка виходить із загальнодержавних інтересів та інтересів окремих кредитних установ [17, с. 5].

В економічній літературі звичайним є розуміння механізму як «.. системи форм, методів, важелів та інструментів ...» [3, с. 16; 14, с. 41; 25, с. 39; 22, с. 55; 2, с. 35; 7, с. 27; 16, с. 54; 4, с. 7]. Поняття «кредитного механізму» та поняття «механізму кредитування», виходячи з дуалістичного розуміння поняття «кредиту», також можна розуміти подвійно.

По-перше, механізм може бути пов'язаним з розумінням кредиту як категорії, тобто використовуватись для регулювання чи/та управління економічними відносинами стосовно розподілу та перерозподілу доданої вартості

між економічними суб'єктами у часі на засадах зворотності та строковості. Тобто кредитний механізм представлятиме собою систему форм, методів, важелів та інструментів, що використовуються чи можуть бути використані для регулювання чи/та управління економічними відносинами стосовно розподілу та перерозподілу доданої вартості між економічними суб'єктами у часі на засадах зворотності та строковості. Як такий, кредитний механізм має властивості категорії кредиту, тобто континуальність, сталість, об'єктивність, системність та функціонує в межах фінансового механізму (оскільки категорія кредиту є вужчою, ніж категорія фінансів), а, відтак, структура кредитного механізму співпорядкована із структурою механізму фінансового (рис.1). В цілому кредитний механізм має ті ж форми, що й механізм фінансовий (може використовуватись для регулювання чи управління відповідним типом економічних відносин) та використовує ті ж методи фінансування (за виключенням самофінансування, що вкрай рідко зустрічається у кредитній діяльності). У кредитному механізмі можуть бути застосовані ті ж інструменти, що й у механізмі фінансовому (а саме кредитна оцінка, кредитне прогнозування, нормування та лімітування, фінансові стимули та санкції). На рисунку 1 представлено структуру кредитного механізму за окремими важелями, до складу яких автор зараховує нормативно-правове забезпечення (що включає нормативно-правове забезпечення функціонування банківської системи в цілому, нормативне забезпечення функціонування окремих банків, нормативно-правове забезпечення кредитування окремих видів економічної діяльності, інструктивно-нормативне супроводження кредитної діяльності), організаційно-економічне забезпечення (що включає дозвільну діяльність НБУ, банківський нагляд, регулювання грошового обігу), фінансове забезпечення (що включає комерційний розрахунок, державне фінансування, кредитне фінансування) та інформаційне забезпечення (що включає формування бази даних стосовно параметрів функціонування банківської системи, моніторинг фінансового стану комерційних банків, інформаційне забезпечення грошово-кредитної політики). Таким чином, кредитний механізм проявляє себе переважно на макрорівні у регулюванні чи управлінні кредитними відносинами в цілому.

Рис. 1 – Структура кредитного механізму

По-друге, механізм може бути пов'язаний із розумінням кредиту як фінансової послуги. У такому випадку, погоджуючись з В. М. Алексійчуком, більш доцільно використовувати термін «механізм кредитування».

З цієї точки зору кредитний механізм – це система методів, важелів, інструментів та способів управління процесом передачі у тимчасове користування капіталу у грошовій, грошово-натуральній, натуральній формі на умовах зворотності та строковості. Оскільки механізм кредитування пов'язаний із кредитом як фінансовою послугою, то він має і відповідні властивості: елементарність, дискретність, волатильність, суб'єктивно-об'єктивність.

Структура механізму кредитування є наступною (рис. 2). Як і кредитний механізм, механізм кредитування включає в себе наступні важелі: інформаційне забезпечення, організаційно-економічне забезпечення, фінансове забезпечення, нормативно-правове забезпечення. Кожен з названих важелів виражає себе як частковий випадок важелів кредитного механізму, тому їх вплив на процес кредитування обмежено. Інструментами важеля інформаційного забезпечення є формування бази даних стосовно параметрів функціонування банківської установи, моніторинг поточного стану та ефективності функціонування банківської установи, інформаційне супроводження кредитної діяльності.

Фінансове забезпечення механізму кредитування реалізується за допомогою тих же методів, що і у кредитному механізмі. Але в даному випадку воно визначає не тільки характеристики фінансових ресурсів, що використовує установа (установи), а й їх структурне співвідношення. Саме ґрунтуючись на структурному співвідношенні джерел фінансових ресурсів банку та виходячи із внутрішнього нормативно-методичного забезпечення, внутрішньобанківський менеджмент формує організаційно-економічне забезпечення, яке включає в себе систему лімітів та нормативів, інструменти структурування кредиту та способи регулювання рівня ризику як інструменти механізму кредитування.

Рис. 2 – Структура механізму кредитування

Механізм кредитування співвідноситься з кредитним механізмом як часткове із цілим, має принципово подібну структурну організацію, проте проявляє себе за допомогою інших інструментів та способів. Кожен з інструментів і способів механізму кредитування варіює як межах банківської системи в цілому, так і в межах окремої банківської установи. Специфічність надання кредитів сільськогосподарським товаровиробникам обумовлюватиме специфічність механізму кредитування, включаючи кожний його інструмент. Особливого обґрунтування потребуватиме використання інструментів структурування кредиту.

Висновки. Дуальне розуміння кредиту є теоретичним підґрунтям визначення специфічних особливостей понять кредитного механізму та механізму кредитування, які співвідносяться між собою як загальне та часткове. При цьому кредитний механізм представляє собою систему форм, методів, важелів та інструментів, що використовуються чи можуть бути використані для регулювання чи/та управління економічними відносинами стосовно розподілу та перерозподілу доданої вартості між економічними суб'єктами у часі і має ті ж властивості, що й кредит як економічна категорія. Механізм кредитування представляє собою систему методів, важелів, інструментів та способів управління процесом передачі у тимчасове користування капіталу у грошовій, грошово-натуральній, натуральній формі на умовах зворотності та строковості. Кредитний механізм та механізм кредитування мають подібну структурну організацію, однак використовують різний інструментарій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексійчук В. М. Гроші та кредит в системі відтворення АПК [Текст] / В. М. Алексійчук. – К.: ІАУ, 1999. – 383 с.
2. Аранчій В. І. Фінанси підприємств: Навч. посіб. [Текст]/ В. І. Аранчій. – К.: Професіонал, 2004. – С. 35.

3. Базилевич В. Д. Державні фінанси: Навчальний посібник [Текст] / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик/ За заг. ред. В. Д. Базилевича. – К.:Атака, 2002. – 368 с.

4. Воробйов Ю. М. Фінансовий механізм у системі управління підприємством [Текст] / Ю. М. Воробйов// Вісник КНУ: Зб. наук. праць. Серія «Економіка». – 2004.– Вип. 71. – С. 7.

5. Гальчинський А. С. Основи економічних знань: Навч. посіб. [Текст] /А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін; 2-ге вид.,перероб. і допов. – К.: Вища школа, 2002. – 543 с.

6. Глущенко В. В. Фінансово-кредитний механізм в умовах розвитку хозрасчета [Текст] / В. В. Глущенко, В. Г. Новиков, М. Я. Коробов. – Х.: Изд-во «Основа» при ХГУ, 1990. – 176 с.

7. Грідчина М. В. Фінанси (теоретичні основи): Підруч. [Текст] / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осипчук та ін; за ред. М. В. Грідчиної, В. Б. Захожая. – К.: МАУП, 2002. – С. 27.

8. Гудзь О. Є. Проблеми удосконалення державної підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів [Текст] / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 6. – С. 31-35.

9. Гуцал І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України: автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра. екон. наук: спец. 08.04.01 / І. С. Гуцал; КНЕУ. – К., 2004. – 31 с.

10. Дем'яненко М. Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика [Текст] / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2005. – №7. – С. 9-19.

11. Дем'яненко М. Я. Методичні рекомендації з кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №12. – С. 4-29.

12. Дем'яненко М. Я. Методичні рекомендації з кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №12. – С. 4-29.

13. Економічна енциклопедія: У трьох томах. т.2 [Текст] / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
14. Кириленко О. П. Фінанси (теорія і вітчизняна практика): Навч. посіб. [Текст] / О. П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2002. – 212 с.
15. Коваленко В. В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах [Текст] / В. В. Коваленко // Фінанси України. – 1998. – № 10. – С. 84-88.
16. Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму [Текст] / О. М. Ковалюк // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 52-59.
17. Криховецька З. М. Кредитний механізм і його вплив на інвестиційні процеси в Україні: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / З. М. Криховецька; Терн. акад. нар. госп. – Т., 2004. – 21 с.
18. Лагутін В. Д. Кредитування: Теорія і практика: Навч. посіб. [Текст] / В. Д. Лагутін – К.: Знання, 2001. – 216 с.
19. Малахова О. Л. Кредитне забезпечення підприємницької діяльності [Текст] / О. Л. Малахова // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 113-120.
20. Мартюшев О. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи стратегічного планування комерційного банку [Текст] / О. О. Мартюшев // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 101-104.
21. Непочатенко О. О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств [Текст] / О. О. Непочатенко. – УВПП, 2007. – 456 с.
22. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посіб. [Текст] / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 55.
23. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: Монографія [Текст] / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, І. О. Школьник та ін. / За ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова. – Суми: УАБС НБУ, 2007 - 286 с. 210
24. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посіб. / Л. О. Примостка [Електрон. ресурс] // Режим доступу: www.buklib.net.

25. Фінанси: вишкіл студії: Навч. посіб. [Текст] / за ред. С. І. Юрія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 357 с.

26. Хмеленко О. В. Кредитування та контроль: Навч. посіб. [Текст] / О. В. Хмеленко, В. Я. Вовк. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2004. – 240 с.

27. Чайковський Я. І. Банківське кредитування підприємств в умовах ринкового реформування економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Я. І. Чайковський; Терн. акад. нар. госп. – Т., 2003. – 20с.

28. Челноков В. А. Кредит и кредитный механизм в условиях перестройки [Текст] / В. А. Челноков – М.: Финансы и статистика. – 1989. – 93 с.

29. Шулевська О. Б. Чинники, що визначають формування ресурсної бази банків [Текст] / О. Б. Шулевська // Фінанси, облік і аудит – 2009. – №14. – С. 202-210.